

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

|                |    |
|----------------|----|
| ΠΡΟΛΟΓΟΣ ..... | 9  |
| ΕΙΣΑΓΩΓΗ ..... | 11 |

## ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

### ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ

Μαρίνα Τζακώστα

|                                                                                                                                                         |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Η πρόεδρος που δεν την αφήνουν να γίνει προεδρίνα:<br>Η τύχη των διγενών και μονοκατάληπτων επαγγελματικών ονομάτων<br>στα ΜΜΕ και την εκπαίδευση ..... | 19 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη

|                                                                              |    |
|------------------------------------------------------------------------------|----|
| Παιδιά προσφύγων και ΜΜΕ. Γλωσσικές περιγραφές και κλίμακες<br>έντασης ..... | 45 |
|------------------------------------------------------------------------------|----|

Κωνσταντίνος Σαμπάνης

|                                                                                                                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Pleiteland ή η γη της χρεοκοπίας: Γλωσσικές στάσεις απέναντι<br>στην Ελλάδα στον δημοσιογραφικό λόγο των γερμανικών ΜΜΕ<br>κατά την περίοδο της ελληνικής κρίσης χρέους ..... | 63 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

Αγγελική Βενετσάνου

|                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------|----|
| Βία κατά των γυναικών στον τουρκικό τύπο: Μια πρώτη προσέγγιση ..... | 79 |
|----------------------------------------------------------------------|----|

## ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

### Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Γεώργιος Δ. Καψάλης

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| Το lockdown και η ελληνική γλώσσα ..... | 101 |
|-----------------------------------------|-----|

**Ζωή Γαβριλίδου**

Νοηματοδοτώντας μεταφορικά τον κορονοϊό ..... 107

**Μαριάννα Κατσογιάννου**

Τα γλωσσικά τεκμήρια της πανδημίας: Το λεξικό COVID-19 ..... 119

**Νίκος Μαθιουδάκης**

«Μένουμε σπίτι»: Υπογλωσσικές προσεγγίσεις των διαγγεμάτων  
του πρωθυπουργού ..... 135

**Δημήτρης Βαρδαβάς**

Ευαλωτότητα, ευθύνη, πένθος: Covid-19, Levinas και Butler ..... 181

## **ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ**

### **ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ / ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ**

**Λεωνίδας Βατικιώτης**

Το αίτημα για μια νέα ηθική στη δημοσιογραφία υπό το πρίσμα  
της ηθικής φιλοσοφίας ..... 195

**Μαρία Δεναξά-Devallee**

Διαδρομές παρακμής και απαξίωσης των ΜΜΕ.  
Επιρροές και ηθικές αναζητήσεις ..... 221

**Αντώνης Μαλλίδης**

Το δίπολο «ενοχικότητα – καταχρηστικότητα» ..... 243

**Θεόδωρος Παπαϊωάννου**

Ο έωλος λόγος μέσα στο τεχνολογικό γίγνεσθαι.  
Διαδίκτυο: Βαβέλ ή Πλατωνική Πολιτεία; ..... 255

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ..... 267

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΝΝΟΙΩΝ, ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ..... 275

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τόμος *Γλώσσα, Ηθική και Ιδεολογία στα ΜΜΕ* είναι ένα δυναμικό αποτέλεσμα ερευνητικών ερωτημάτων και προβληματισμών που καθοδηγούν τη δουλειά και τον στοχασμό μας για πολλά χρόνια. Η θέση της δημοσιογραφίας, μιας κομβικής για το δημοκρατικό πολίτευμα λειτουργίας, στον σύγχρονο κόσμο είναι μια θέση μεταβαλλόμενη και ρευστή. Η παλιά αυθεντία των μέσων, και ιδίως της εντυπωσιοθηρικής –σε αρκετές περιπτώσεις– τηλεόρασης, αδυνατεί να διατηρήσει την ισχύ της απέναντι σε δέκτες με ολοένα αυξανόμενη κριτική δύναμη αλλά και καχυποψία. Τα κίνητρα πίσω από την παραγωγή μιας είδησης κείτονται πια εκτεθειμένα σε κοινή θέα. Τι συνιστά είδηση σήμερα και τι είναι ανάξιο αναφοράς, ποιες συνθήκες επιλέγονται ως το περικείμενο της παρουσίας της, ποιες διατυπώσεις προτιμώνται για τη διάχυσή της, ποια θέση και πόσο χώρο ή χρόνο καταλαμβάνει στην εφημερίδα ή στο τηλεοπτικό δελτίο· ερωτήματα τα οποία τα μέσα ενημέρωσης δεν μπορούν πια να αποφύγουν.

Η παρούσα συλλογική δουλειά είναι καρπός της θέσης ότι αυτά τα ερωτήματα δεν πρέπει να αποφεύγονται. Αντιθέτως, για την υπεράσπιση και την ενίσχυση του ιδεώδους της δημοκρατικής δημοσιογραφικής λειτουργίας, τα συγκεκριμένα ζητήματα δεν μπορεί παρά να τυγχάνουν μιας όσο το δυνατόν συστηματικότερης και ψυχραιμότερης εξέτασης, προκειμένου η κριτική που στοχεύει στα μέσα ενημέρωσης να προωθεί την υπέρβαση των υπαρχουσών παθογενειών τους αντί την ισοπέδωση και την καταστροφή που επιφέρει η αφοριστική καχυποψία. Βεβαίως, η χειρουργώηση και η διαστρέβλωση δεν είναι μονάχα ένα αθέλητο αποτέλεσμα του ελλείμματος της επίγνωσης για τη δύναμη και τη λειτουργία της γλώσσας εκ μέρους των φορέων του δημόσιου λόγου. Συχνά αποτελεί και το αποτέλεσμα μιας στρατηγικά υπολογισμένης γλωσσικής χρήσης με στόχο την εξυπηρέτηση μιας ιδεολογικής στόχευσης ή ακόμη και τη λιγότερο συνειδητή αντανάκλαση μιας συνειδητής ιδεολογικής στάσης. Στην τελευταία περίπτωση, η καχυποψία μπορεί να ιδωθεί ως δικαιολογημένη. Παραμένει, ωστόσο, υποχρέωση του επιστημονικού λόγου να ανιχνεύει τις λεπτές διακρίσεις και τις ανεπαίσθητες αποχρώσεις σε βάρος των βιαστικών γενικεύσεων, να αναλύει με μια σχετική αποστασιοποίηση τη βαθεία δομή των πραγμάτων, ακόμη κι όταν καταδικάζει με σαφήνεια την επιφανειακή τους όψη, και, στον βαθμό που μπορεί να θέτει στον εαυτό του ένα

πρόταγμα, να θέτει αυτό της διατήρησης της πρωταρχικής αξίας των πραγμάτων σε πείσμα της διάχυτης απαξίωσης που μπορεί να έχει επιφέρει η παρακμή τους.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, κρίνεται διαρκώς απαραίτητη η μελέτη της δημοσιογραφικής πραγματικότητας μέσα από την ανάλυση του λόγου που εκφέρουν οι λειτουργοί της και σε συνάρτηση με τις έννοιες της ηθικής και της δεοντολογίας, καθώς και με ιδεολογικές στάσεις που αναγνωρίζονται ως κυρίαρχες στην υπάρχουσα κοινωνική δομή. Για την υπηρετήση μιας τέτοιας στοχοθεσίας, ωστόσο, απαιτείται το μπόλιασμα του ερευνητικού δυναμικού με νέους ανθρώπους, ενδεχομένως περισσότερους αδέσμευτους από κληρονομημένα παραδείγματα και παλιές νοσταλγίες. Γι' αυτό και στο «Μικρό Θερινό», την πρώτη δράση του διαδικτυακού Ομίλου Αποφοίτων του Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου (ΔΘΠ) «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ», αποφασίστηκε η διαπραγμάτευση του θέματος της «Ηθικής και Ιδεολογίας στον Λόγο των ΜΜΕ».

Ο διαδικτυακός Όμιλος Αποφοίτων του ΔΘΠ ξεκίνησε τη λειτουργία του το καλοκαίρι του 2019, στο πλαίσιο της διεξαγωγής του 5ου Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου στη Σύρο. Το κίνητρο πίσω από τη δημιουργία του Ομίλου ήταν η έμπνευση που άντλησαν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του από τον διαχρονικό θεσμό του ΔΘΠ, έναν ακαδημαϊκό θεσμό που υπηρετείται με συνέπεια, αφοσίωση και μεγάλη προσοχή στη λεπτομέρεια από τους συντελεστές του. Ο διαδικτυακός Όμιλος Αποφοίτων, το καλοκαίρι εκείνο του 2019, έθεσε ως πρώτο του στόχο τη γονιμοποίηση των σπόρων του μητρικού του θεσμού. Η διεξαγωγή του «Μικρού Θερινού» καθώς και η συγκρότηση του παρόντος συλλογικού τόμου που ακολούθησε αποτελούν βήματα για την εκπλήρωση αυτού του στόχου. Οφείλονται βαθύτατες και θερμότατες ευχαριστίες σε όλους εκείνους και όλες εκείνες, πανεπιστημιακούς δασκάλους και ερευνητές, που, όχι μόνο στηρίζουν διαχρονικά τον θεσμό του Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου με την παρουσία τους και την κατάθεση της δουλειάς τους, αλλά και έδειξαν την εμπιστοσύνη τους σε μια δράση Αποφοίτων, τόσο μέσα από την παρουσία τους σε αυτήν, όσο και μέσα από τη συμβολή τους στην παρούσα έκδοση. Σε μια εποχή πληθωρισμού και βιασύνης σαν αυτή που διανύουμε, ο χρόνος του καθενός είναι πολύτιμος και οφείλουμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για όσους αφιέρωσαν τον δικό τους προς όφελος του «Μικρού Θερινού».

Θεμελιώδεις αρωγοί της παρούσας προσπάθειας, οι Εκδόσεις Πεδίο και ο Παύλος Παπαχριστοφίλου, καθώς και οι υπέροχοι συνεργάτες του. Τους ευχαριστούμε θερμά για την ποιοτική και εξόχως αρμονική συνεργασία, καθώς και για τη γενναιοδωρή υποστήριξη. Εγκάρδιες ευχαριστίες απευθύνονται και στον εικαστικό Ανδρέα Γιαννούτσο για την παραχώρηση του έργου του εξωφύλλου.